

De genoegdoening van een openluchtkamer

tekst Guy Châtel

In het klassieke huizenblok is de open ruimte secundair; een overschot van de toegelaten bebouwing. De openluchtkamer in de Krommenelleboog tracht die rangorde te weerleggen.

Het ontwerp van Office Kersten Geers David Van Severen voor de transformatie van een rijwoning in de Krommenelleboog te Gent, leent zich tot beknopte beschrijvingen. Het gebouw werd ontdaan van de bijhuizen en annexen die er met de tijd aan waren toegevoegd. Deze operatie bracht de situatie terug op het elementaire gegeven van een woonhuis met een ommuurde buitenruimte. De simpele tweedeling die daarmee zichtbaar werd, is dezelfde als die welke aan de basis ligt van de samenstelling van het stedelijke bouwblok. Maar in het huizenblok bevindt de open ruimte zich in een afgeleide positie. Ze is er te beschouwen als het overschot van de bezetting van een vooropgestelde omtreklijn. De eerste inzet van het ontwerp is om die rangorde tegen te spreken.

In de ommuurde buitenruimte werd een klare planfiguur uitgezet. Ze sluit naadloos aan op de achtergevel en verbreedt de haakse ordening van het huis over het gehele terrein. Ze maakt een rechthoekige uitsnijding in de enigszins geaccidenteerde ruimte. Aan de rand vallen een paar stroken buiten de contour. De figuur benadrukt het verschil tussen wat ze omvat en wat ze uitsluit. Ze transformeert de buitenruimte in een binnenplaats, een omljnd vertrek. De wanden van het vertrek zijn aangegeven door een systeem van regelmatig opgestelde stijlen met een doorlopende onder- en bovenregel. De zwartgelakte stalen rastering stelt de contouren van de figuur aanwezig in de buitenruimte. Tussen de stijlen werden kabels gespannen om er Japanse druivelaars te laten opklimmen. Weldra zal het gebladerte de kaders invullen. De gehele binnenplaats werd geplaveid met cementtegels. De tegels van 30 bij 30 cm bevestigen de rastermaat van 90 cm. De tegelvloer strekt zich uit tot tegen de achtergevel van het huis. De vensteropeningen werden, waar nodig, aangepast aan de vooropgestelde modulering. Zo zijn de raamdeuren van de huiskamers opgenomen in het rooster dat onverminderd doorloopt over de achtergevel. Langs die scheidingswand werd een luifel gebouwd. De overdekte strook is bijkomend beschermd voor weersinvloeden door een rist glazen schuifpanelen. Tegelvloer noch rooster worden erdoor onderbroken.

De galerij maakt zichtbaar deel uit van de binnenplaats, maar tegelijk voorziet ze de huiskamers van een ruimtelijke extensie. Ze omkadert de buitenzichten waarvan de diepte door het rooster wordt geijkt en begrensd. Hoewel ze

bemiddelt tussen het interieur en het exterieur, beklemtoont ze beslotenheid. Uiteindelijk verenigt ze de bestanddelen die het ontwerp in een eerste beweging scherp had onderscheiden. De eigenlijke wooneenheid die door het huizenblok ter beschikking wordt gesteld, is de samenvoeging van gebouw en buitenruimte. De galerij plaatst het huis en de binnenplaats in een overeenstemming die op de ruimtelijke afweging van tegengestelde domestieke verzuchtingen berust: vredige afzondering en open uitspanning.

Mies onderzocht de mogelijkheid van die balans in zijn onuitgevoerde ontwerpen voor het Haus Hubbe en de daarmee verwante patiowoningen. Maar het behoort de architectuur van onze tijd ook toe om de fragiliteit van dit evenwicht bloot te leggen. De ruimtelijke huishouding kan niet langer in onvermengde architecturale termen worden gedacht. De ontplooiing van de private sfeer is onderworpen aan de voorwaardelijkheid die het collectief oplegt. In een stedelijke situatie mag de straatgevel een harde grens trekken tussen de publieke ruimte en het particuliere bezit, binnen in het blok overheerst nochtans de nabijheid van de andere. In het geval van de Krommenelleboog werd het oorspronkelijke huizenblok ooit opengebroken om plaats te maken voor een tamelijk grootschalig sociaal bouwproject. De achterste perceelsgrens kwam zo aan het uitgebreide publieke domein te liggen. De binnenplaats is blootgesteld aan inkijk vanuit een hoog appartementenblok.

Het ontwerp accommodeert dit ongemak door zijn effecten in een gecontroleerde sequentie te dwingen. De openluchtkamer behoort de woonruimte toe, maar ze vertegenwoordigt precies dat deel dat aan een inmenging van de buitenwereld moet kunnen worden geofferd.

Tegen de hoeken van het rooster werden op drie plaatsen telkens drie kaders ingevuld met reflecterend glas. Achter de schermen bevinden zich de diensten van de openluchtkamer. De spiegelingen zinspelen op de instabiliteit van de huiselijke beslotenheid. Ze bewerkstelligen schielijke visuele extensies die niet langer op de woonruimte zijn betrokken. De onbestaanbaarheid van de balans wordt onderlijnd door de gepolijste roestvrijstalen bekleding van de luifelkolommen. De ingevoegde spiegelvlakken verhakkelen het unitaire beeld van de omvattende roosterwand.

Guy Châtel is verbonden aan de Vakgroep Architectuur & Stedenbouw van de UGent